

I. Genel Değerlendirme

Küresel finansal koşullar ve gelişmiş ülke merkez bankalarının uygulanmaya devam edilen sıkı para politikaları küresel büyümeyi baskılamaya devam etmektedir. Temel ekonomik göstergeler, ABD ekonomisinde büyüme görünümünün Türkiye'nin ana ticaret ortaklarından Euro Bölgesi'nden olumlu ayrıştığına işaret etmektedir. ABD başta olmak üzere gelişmiş ülke merkez bankalarının faiz indirim süreçlerine yönelik belirsizlikler ve küresel risk iştahına ilişkin gelişmeler, gelişmekte olan ülkelere yönelik portföy akımlarında dalgalı bir seyre neden olmaktadır.

İç talebin büyümeye katkısı yıllık bazda azalmakla birlikte yurt içi talepteki dirençli seyir sürmektedir. Tüketimin büyümeye katkısı azalırken, net ihracatın katkısı artmaktadır. İç talepteki dengelenme eğilimi ve beklentilerin iyileşmesiyle birlikte, cari işlemler açığı gerilemiştir. Son dönemde cari işlemler açığının finansmanında uzun vadeli borçlanma araçları ile portföy akımlarının ağırlığı da artmaktadır. Kamu maliyesinde ise deprem kaynaklı harcamaların etkisi sürmekte olup bütçe açığının GSYİH'ye oranı yükselmiştir. Son Rapor döneminde yıllık enflasyon ise, hizmet grubu ağırlıklı olmak üzere artış kaydetmiştir. Türk lirasındaki istikrarlı seyir, finansal koşullardaki sıkılaşıma ve iç talepteki dengelenme, önümüzdeki dönemde fiyat artışlarının yavaşlamasını sağlayacaktır.

Şubat ve mart aylarında ivmelenen Türk lirası (TL) ticari krediler politika faiz artırımını ve makroihtiyati tedbirler sonrasında yavaşlarken, yabancı para (YP) kredi kullanımı canlanmıştır. TL ticari kredi büyümesi politika faiz artışının yanı sıra kredi büyüme sınırının düşürülmesi ve zorunlu karşılık tesisi uygulaması sonrasında nisan ayından itibaren gerilemiştir. TL'de değer kaybına yönelik beklentilerin zayıflaması, kur oynaklığının azalması ve TL ticari kredi ile YP kredi maliyetleri arasında beklenen maliyet farkının açılması ise, YP kredi talebinin artmasına neden olmuştur. Sistemde TL likiditenin artması bankaların TL karşılığı para takası işlemlerinin azalmasına yol açarken, bankaların YP kredi plasmanında kullanabilecekleri döviz likiditesinin artmasına neden olarak YP kredilerini arz kanalından da desteklemiştir. Bu gelişmeler ışığında 2018 yılından itibaren gerilemekte olan YP krediler, arz ve talep koşullarının desteklemesiyle 2024 yılında artmıştır. Mayıs ayında düzenleme çerçevesinde yapılan değişiklik ile YP kredilere aylık büyüme sınırı getirilmiş, sınırın aşılması durumunda zorunlu karşılık yükümlülüğü uygulamasına başlanmıştır. YP kredi kullanımına ilişkin gelişmeler, kredi kullanıcısının döviz geliri durumunun yanı sıra, kredi büyümesinin iç talepteki ve dış ticaretteki dengelenmeye etkisi açısından yakından takip edilmektedir.

Bireysel kredilere yönelik devreye alınan makroihtiyati önlemler ve politika faiz artışıyla tüketici kredilerinde büyüme zayıflamıştır. 2024 yılının ilk çeyreğinde artan belirsizlik algısı nedeniyle kredi talebinin hızlanması sürecinde, tüketici kredi büyümesi kredi kartı ve ihtiyaç kredisi kaynaklı artmıştır. Bu kredilere yönelik alınan makroihtiyati önlemler ve azami faiz oranlarında yapılan artışlar sonrasında, nisan ayında bireysel kredi kartı ve ihtiyaç kredisi büyümesi zayıflayarak, son iki çeyrekteki büyüme oranlarının altına gerilemiştir. Bireysel kredi kartında nakit avans kullanımı da azalmaktadır. Bireysel kredi büyümesindeki yavaşlama tüketim harcamalarının dengelenmesine ve cari işlemler dengesine olumlu katkı verecektir. Konut ve taşıt kredilerine yönelik uygulamada olan tedbirlerin de etkisiyle bu kredilerdeki zayıf görünüm sürmektedir.

Finansal koşullardaki sıkılaşıma sonrasında bireysel kredi tahsili gecikmiş alacak (TGA) oranında bir miktar bozulma gözlenmektedir. Bankacılık sektöründe TGA oranı, bireysel TGA oranındaki artışa rağmen firma TGA oranındaki azalış sonucu yatay seyrini korumuştur. Bununla birlikte TGA oranları, tarihsel ortalamalarının altındaki düşük seyrini tüm kredi alt türlerinde korumaktadır. Yakın izlemedeki ticari kredi oranı gerilemeye devam ederken, bireysel kredi yakın izleme oranı ödemesi geciken borçların etkisiyle artmıştır. Bireysel kredi kalitesindeki gelişmeler yakından takip edilmektedir.

Finansal koşulların sıkılaştığı bu dönemde iktisadi faaliyette ve istihdamda önemli bir bozulma olmaması bireylerin kredi kalitesi görünümünde dengeleyici olmaktadır. Diğer yandan, kredi kartı, nakit avans ve kredili mevduat hesabı gibi kısa vadeli borçların yüksek faiz ile çevrilmesi borç servisi yükünü artıracaktır. Bu nedenle önümüzdeki dönemde bireysel müşterilerin borç, gelir ve tüketim yapılarında dengelenmenin olması önem arz etmektedir. Bankaların önceki dönemde ihtiyatlı bir yaklaşım ile ayırdıkları yüksek karşılıklar, aktif kalitesi kaynaklı bozulmalara karşı önemli bir tampon görevi görmekte ve banka bilançolarını desteklemektedir.

Firmaların borçluluğu gerilerken, kârlılık göstergeleri tarihsel ortalamaların üzerinde seyretmekte ve likidite yapılarındaki güçlü görünüm korunmaktadır. Yükselen TL kredi maliyetleri firmaların YP

krediye yönelimini artırmış olmakla birlikte, reel sektörün finansal kaldıraç oranı ve YP açık pozisyonu düşük seviyelerde seyretmektedir. YP kredi borcundaki artışa rağmen firmaların ihracat gelirleri ile YP borçlarını karşılama kapasitesindeki iyileşme devam etmektedir. YP kredi büyümelerinin de düzenleme sınırlarına dâhil edilmesiyle firmaların kur riski görünümünde önemli bir bozulma öngörülmemektedir.

Hanehalkı borcunun milli gelire oranındaki düşük seviye korunurken bireysel kredi kartı borcunun payı artmaktadır. Kişi başı borç ve gelire oranla borçluluk göstergeleri bireysel kredi kartı hariç diğer tüketici kredilerinde gerilemeye devam etmiştir. Finansal koşullardaki sıkışmaya ilave olarak bireysel kredilerde ortalama vadenin kısalması, borç/gelir uyumsuzluğu yaşayan bireylerin kredi riskinde artışa neden olabilecektir. Hanehalkının finansal varlık kompozisyonunda TL cinsi varlıkların ağırlığı artarken, kur korumalı ürünlerin payı azalmaktadır. Hanehalkının hisse senedi, yatırım fonu ve emeklilik sistemi gibi Türk lirası alternatif finansal varlıklar ile tasarruflarını çeşitlendirme eğilimi devam etmektedir.

Parasal sıkılık ve destekleyici makroihtiyati çerçeve, Türk lirasına geçişi hızlandırırken, bankaların döviz ve TL likiditeleri artmaktadır. Politika faiz artırımı ve ek makroihtiyati düzenlemeler sonrasında TL mevduat faizleri mart ayının ikinci yarısından itibaren hızlı bir şekilde yükselmiştir. Nisan ayının ilk haftasından itibaren YP mevduattan ve kur korumalı mevduattan TL mevduata geçişlerin yanı sıra yurt dışından portföy girişleri ve yurt dışı yerleşiklerle yapılan swap işlemleri de hızlı bir şekilde artmıştır. Bu gelişmeler finansal sistemin TL likidite fazlasına geçmesine neden olurken, bankaların TCMB ile gerçekleştirdiği depo işlemlerinin artmasına ve para takası işlemlerinin azalmasına neden olmuştur. Sistemdeki TL likidite fazlası, ilave ZK adımları ile sterilize edilmiştir.

Mevcut politika bileşimi, Türkiye'ye yönelik risk algısının iyileşmesini ve risk priminin düşmesini sağlamıştır. Ülke risk priminde gözlenen iyileşmeyle birlikte bankaların yurt dışı borçlanma maliyetleri azalırken, orta-uzun vadeli enstrümanlar başta olmak üzere ilave yeni kaynak temini ile dış borç yenileme oranları artmıştır. Sendikasyon kredisi yenilemelerinde maliyetler bir önceki döneme göre 100 baz puan (bp) gerilerken yenileme oranı yüzde 120 seviyesinin üzerinde gerçekleşmektedir. Bankaların uzun vadeli eurobond ihraçları ve sermaye benzeri borçlanmaları canlı bir seyir izlemektedir. Bankalar 2024 yılının mayıs ayına kadar olan dönemde 4,1 milyar ABD doları tutarında sermaye benzeri borçlanma ürünleri ile yeni kaynak temin etmişlerdir.

Banka bilançolarının etkin yönetilmesi, faiz artırımı sürecinin bilançolara etkisinin sınırlı kalmasını sağlamıştır. Sıkışma öncesi dönemde değişken faizli ve kısa vadeli kredilerin artması ve mevduat vadesindeki uzama, yeniden fiyatlama kanalı kaynaklı faiz riskinin yönetilebilmesine katkı vermiştir. Menkul kıymetlerin değer azalışı kaynaklı olası kayıplar, bu kıymetleri ağırlıklı olarak itfa edilmiş değerleri ile sınıflandırılması sayesinde dengelenmiştir. Bu çerçevede bankaların olası faiz şoklarına karşı düzenleme sınırlarıyla uyumlu bir risk görünümüne ve bilanço yapısına sahip olduğu değerlendirilmektedir.

Bankaların kârlılığı net faiz marjındaki gerilemeye rağmen kredi büyümesi ve ücret-komisyon gelirlerinin olumlu etkisiyle bir miktar dengelenmiştir. Politika faizi artırımlarının kredi ve mevduat fiyatlaması üzerindeki etkileri ile şubat ayına kadar olan dönemde yüksek ZK maliyeti, özkaynak kârlılığında düşüşe neden olmuştur. İkinci çeyrekte itibaren faiz artırımlarının bilançolardaki yeniden fiyatlama etkisinin azalması, ücret ve komisyon gelirlerindeki performansın devamı ve kredi risk maliyetinde artışın sınırlı olması gibi faktörlerle sektörün kâr görünümünün iyileşmesi beklenmektedir.

Bankacılık sektörünün sermaye yeterliliği, yasal oranların belirgin üzerinde yer almaktadır. 2024 yılında bankaların sermaye benzeri borçlanmaları, sermaye tamponlarını güçlendirmiştir. Fazla sermayelerin yanı sıra ihtiyati olarak ayrılan serbest karşılıklar, bankaların olası zarar karşılama kapasitesini desteklemektedir. Yavaşlayan kredi büyümesinin önümüzdeki dönemde risk ağırlıklı varlıklardaki artış sınırlaması ve kâr performansındaki iyileşmeyle birlikte bankaların sermaye yeterlilik göstergelerinde olumlu seyrin sürmesi beklenmektedir.